

Миронюк Тетяна Василівна,
доцент кафедри кримінології та кримінально-
виконавчого права Національної академії
внутрішніх справ, кандидат юридичних наук

МІЖНАРОДНИЙ ДОСВІД ПРОФІЛАКТИКИ БУЛІНГУ

Анотація. У доповіді обґрунтована міжнародна практика щодо антибулінгової профілактики в середніх школах. Розкрито особливості діяльності освітян з різними суб'єктами: кривдником та жертвою булінгу, однолітками-свідками булінгу, вчителями та шкільним персоналом, батьками. Встановлено, що булінгова робота в міжнародних школах є злагодженим механізмом, який передбачає співпрацю школи з учнями та їхніми батьками, громадськими організаціями та членами громади. Окреслено характерні риси інтеграції антибулінгової складової до офіційного шкільного та неофіційного навчального плану (політики шкіл, очікувань від учнів та шкільних працівників стосовно їхньої поведінки).

Ключові слова: булінг, антибулінгова робота, жертва, агресор, гендерна культура, профілактика та протидія булінгу.

Summary. The report substantiates the international practice of anti-bullying prevention in secondary schools. The peculiarities of the activity of educators with different subjects are revealed: the offender and the victim of a boom, witness-like bullying peers, teachers and school personnel, parents. It has been established that bullying work in international schools is a coherent mechanism that involves school collaboration with pupils and their parents, community organizations and community members. The characteristic features of the integration of the anti-bullying component into the official school and non-formal curriculum (school policies, expectations from students and school employees regarding their behavior) are outlined.

Keywords: bullying, anti-bullying work, victim, aggressor, gender culture, prevention and counteraction of a boom.

Міністерством освіти і науки України в 2017 році було запропоновано навчальну програму факультативу, курсу за вибором для вчителів загальноосвітніх навчальних закладів «Спорт проти булінгу». Що є безумовно позитивним кроком протидії булінгу, з точки зору вже існуючого міжнародного досвіду щодо запобігання насильства, які спрямовані на діяльність спортивних організацій та клубів серед яких такі країни як Австралія, Канада, Ірландія.

Австралія: Департамент з питань спорту та відпочинку штату Новий Південний Уельс (НПЕ) розробив Модельну політику та керівні принципи щодо захисту дітей для державних спортивних організацій (1999 р.). Керівні принципи для спортивних та відпочинкових організацій (щодо захисту дітей) та пілотну програму «Злість у спорті». Пілотна програма з подолання злості у спорті проводилася у Блектауні протягом зимового сезону 2004 р. Під час цієї програми батьків,

тренерів, арбітрів та адміністраторів закликали долучитися до «зобов'язання проти злості», яке було адаптовано до потреб кожної цільової групи та засноване на різноманітних кодексах поведінки Спортивної комісії Австралії. Батьки, тренери, арбітри та адміністратори клубів уперше досягли згоди щодо своїх прав та зобов'язань, які стосуються злості у спорті. Пізніше здійснено оцінку ефективності цієї програми: визначено, що після впровадження цієї пілотної ініціативи кількість видалень та попереджень гравців під час ігор у змаганнях серед 9, 10 та 11-річних дітей була значно меншою, ніж протягом трьох років до початку програми (2001–2003 рр.).

Канада: Ініціатива уряду Британської Колумбії «Запобігання насильству та зловживанням у спорті» передбачає розповсюдження серед спортивних організацій онлайн-матеріалів про те, як протидіяти насильству та домаганням, у тому числі як розпізнавати ситуації насильства та куди звертатися по допомогу. Вона також передбачає інформування цих цільових груп про те, як повідомляти про насильство і домагання та як належним чином проводити перевірку волонтерів для того, щоб розпізнати та не допускати до дітей тих, чия поведінка може створювати ризики для них. До цієї інформації включено корисні поради для батьків, тренерів, вчителів та волонтерів.

Ірландія: Код поведінки Баскетбольної асоціації Ірландії для дитячого спорту (2002 р.) включає в себе політику, принципи та цінності для молодих гравців, батьків та тренерів: містить правила щодо залучення волонтерів, поїздок з дітьми, проведення спортивних заходів за участі дітей, використання фото- та відеобладнання; керівні принципи щодо розкриття інформації і повідомлення про підозри і порядок такого повідомлення, інші принципи щодо реагування на підозри, конфіденційні чи анонімні скарги та чутки [1].

Отже, зазначену програму, на нашу думку, доцільно взяти до уваги не тільки для учнів у школі, а й для молоді, яка навчається у Вишах навчальних закладах (ВНЗ), і де також серед студентів існує таке явище, як булінг. У кожному ВНЗ є такий навчальний предмет, як «фізична культура», в програму якого можна додати вищезазначені пункти запобігання насильству серед молоді вцілому.

Тому, по-перше, канадські освітяни визнають за доцільне організовувати на перервах працівниками школи або старшокласниками моніторинг тих місць, де найчастіше трапляються випадки булінгу. Ефективним також є проведення спланованого та керованого дозвілля учнів у цей час [2].

По-друге, актуальним є підвищення компетенції вчителів та шкільного персоналу у реагуванні на інциденти булінгу в школі. З цією метою проводяться конференції, дні підвищення кваліфікації, майстер-класи. Окрім свідків-однолітків та шкільного персоналу вагому роль у вирішенні проблеми булінгу покладено на батьків [1].

Дослідження канадських науковців (А. Чарач, Д. Пеплер, С. Зайглер) встановило, що більшість учнів розповідали про випадок

булінгу батькам, а не вчителям [3, с. 15]. Відповідно, пріоритетним завданням у антибулінговій роботі Канади є налагодження спілкування та співпраці школи з батьками для допомоги учням-переслідувачам та учням-жертвам [4, с. 127].

Для батьків у канадських школах проводяться інформаційні вечори, на яких вони ознайомлюються із проблемою булінгу; вчать, як розпізнати, що їх дитина стала жертвою булінгу; отримують поради, як підтримати дитину, а також як діяти, якщо їхня дитина вчинила булінг [1]. Крім того, представники батьків утворюють Консультативну раду батьків, яка бере участь у розробці загальношкільного антибулінгового плану [5, с. 21].

Варто зауважити, що канадські школи відходять від принципу нульової толерантності у подоланні проблеми булінгу (поширений у 1990-х роках) до більш конструктивного превентивного принципу для подолання булінгу. Підхід нульової толерантності полягав у жорстких санкціях проти учнів, які ініціювали булінг (відсторонення від навчання або виключення зі школи). На противагу, превентивний підхід демонструє значно більшу ефективність. Він полягає у створенні загальношкільної культури поваги та розуміння; інтеграції антибулінгового компонента до навчально-виховного процесу та позакласної й позашкільної діяльності; врахуванні серйозності булінгової поведінки, факторів, які її спричиняють, для того, щоб здійснити адекватне втручання; проведенні постійного моніторингу та фіксації випадків булінгу; використанні відновної справедливості для відновлення стосунків між кривдником та жертвою, усуненні шкоди, заподіяної в результаті булінгу [6, с. 1].

Необхідною умовою профілактики та протидії булінгу в канадських школах є створення позитивної шкільної культури, яка ґрунтується на повазі та толерантності, а також чітко визначає очікування від учнів та персоналу школи стосовно правил поведінки. З цією метою в канадських провінціях діє політика безпечних та турботливих шкіл. Антибулінговим законодавством визначено процедуру покарань учнів, які ініціюють булінг (покаранню підлягають не лише переслідувачі, а й свідки булінгу, які не доповіли про випадок), передбачено щорічне проведення Тижня для підвищення обізнаності про булінг та його попередження, створення кодексів поведінки учнів та розробка антибулінгового й антинасильного плану в школах.

Для створення, реалізації та моніторингу шкільного антибулінгового плану формується робоча група у складі вчителів, шкільних адміністраторів, інших працівників школи, батьків, учнів, шкільних медсестер, поліцейських та зацікавлених членів громади. Також створюється детальний план процедур стосовно реагування на випадок булінгу в школі, підтримки жертви, роботи зі свідками та агресором, моніторингу та оцінки ефективності плану [1].

Зазначимо, що назви цих предметів різняться в канадських провінціях та територіях. Це предмети, які присвячені: 1) здоров'ю,

здоровому способу життя та фізичній культурі; 2) особистісному розвитку та плануванню кар'єри; 3) дослідженню сім'ї. Учителі часто використовують метод кейс-стаді в цілях антибулінгової роботи. Наприклад, учитель пропонує учням кейси з випадками булінгу від вчителя або учні приносять на розгляд інциденти булінгу з особистого життя (що має бути конфіденційним) або зі ЗМІ. Завдання полягає в тому, щоб школярі в групах написали кращу кінцівку наданих сценаріїв. Виконана робота оцінюється вчителем та однокласниками за такими критеріями: вираження емпатії до жертви булінгу у сценарії; запропоновані стратегії для реагування на інцидент; визначені ресурси для допомоги та підтримки особи; надання реалістичних стратегій для допомоги створити школу, яка приймає та поважає відмінності [7, с. 90].

Ми також підтримуємо думку вітчизняних дослідників, які рекомендують спробувати потоваришувати з ініціатором булінгу. Складно говорити про можливість досягнення цього в короткий термін. Але, ми вважаємо, що у будь-якому випадку, дитина має знайти собі друга, який би змінив на горизонтальному рівні підтримати її у складних ситуаціях. Складним питанням навчання майбутніх громадян виступає і непрактичність освіти.

Список використаних джерел

1. Жеброва А. Булінг як різновид катувань серед неповнолітніх. 2016. 12 с. 29.
2. Public Safety Canada. Bullying prevention in schools. School factors. URL: <http://www.publicsafety.gc.ca/cnt/rsrcls/pblctns/blng-prvntn-schls/index-eng.aspx>.
3. Charach, A., Pepler, D., and Ziegler, S. Bullying at school: A Canadian perspective. Education Canada. Spring 2005. P. 12–18.
4. Pepler, D., Wendy, M., Craig W., O'Connell, P., Atlas, R., Charach, A. Making a difference in bullying: evaluation of a systemic school-based programme in Canada. Bullying in schools: how successful interventions can be? Cambridge, UK:
5. British Columbia Ministry of Education. Focus on bullying: A prevention program for elementary school communities. Victoria: BC: British Columbia Ministry of Education. 1998. 379 p.
6. Roberge, G. D. From zero tolerance to early intervention: The evolution of school anti-bullying policy. Fall 2012. P. 1-6.
7. Health and Career Education 8 and 9: integrated resource package. Ministry of Education, Province of British Columbia. 2005. 136 p.